

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

15 януари 2014 година *

„Социална политика — Директива 2002/14/ЕО — Харта на основните права на Европейския съюз — Член 27 — Обуславяне на създаването на представителни за персонала органи от определен праг на наетите работници и служители — Изчисляване на прага — Национална правна уредба, противоречаща на правото на Съюза — Роля на националния съд“

По дело C-176/12

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Cour de cassation (Франция) с акт от 11 април 2012 г., постъпил в Съда на 16 април 2012 г., в рамките на производство по дело

Association de médiation sociale

срещу

Union locale des syndicats CGT,

Nichem Laboubi,

Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône,

Confédération générale du travail (CGT),

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: V. Skouris, председател, K. Lenaerts, заместник-председател, R. Silva de Lapuerta, M. Pešič и M. Safjan, председатели на състави, J. Malenovský, E. Levits (докладчик), J.-C. Bonichot, Ал. Арабаджиев, С. Toader, D. Šváby, M. Berger и A. Prechal, съдии,

генерален адвокат: P. Cruz Villalón,

секретар: V. Tourrès, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 23 април 2013 г.,

като има предвид становищата, представени:

— за Union locale des syndicats CGT, г-н Laboubi, Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône и Confédération générale du travail (CGT), от H. Didier и F. Pinet, avocats,

* Език на производството: френски.

- за френското правителство, от N. Rouam, G. de Bergues и J. Rossi, в качеството на представители,
- за германското правителство, от K. Petersen, в качеството на представител,
- за нидерландското правителство, от M. Noort и C. Wissels, в качеството на представители,
- за полското правителство, от J. Faldyga, A. Siwek, B. Majczyna и M. Szpunar, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от J. Enegren, D. Martin и G. Rozet, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 18 юли 2013 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 27 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“), както и до тълкуването на Директива 2002/14/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 2002 година за създаване на обща рамка за информиране и консултиране на работниците и служителите в Европейската общност (ОВ L 80, стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 120).
- 2 Запитването е представено в рамките на спор между Association de médiation sociale (наричана по-нататък „AMS“) и Union locale des syndicats CGT, както и г-н Laboubi, Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône и Confédération générale du travail (CGT) във връзка със създаването от териториално компетентния съюз на синдикатите на представителни за персонала органи в рамките на AMS.

Правна уредба

Правна уредба на Съюза

- 3 Член 27 от Хартата има следния текст:

„На работниците или на техните представители трябва да се гарантира, на съответните равнища, своевременно информиране и консултиране в предвидените от правото на Съюза, от националните законодателства и практики случаи и условия“.

- 4 Член 1 от Директива 2002/14, озаглавен „Цел и принципи“, предвижда:

„1. Целта на настоящата директива е да установи общата рамка, определяща минималните изисквания относно правото на работниците и служителите в предприятия и организации на територията на Общността на информация и консултации с тях.

2. Практическият ред и условия за информиране и консултиране се определят и прилагат в съответствие с националното законодателство и практиките в областта на индустриалните отношения в отделните държави членки по начин, който да гарантира тяхната ефикасност.

[...]“.

- 5 Член 2 от тази директива относно определенията гласи следното:

„За целите на настоящата директива:

[...]

- г) „работник или служител“ означава лице, което в съответната държава членка е защитено като работник или служител според националното трудовоправно законодателство и в съответствие с националната практика;

[...]“.

- 6 Член 3 от посочената директива, озаглавен „Приложно поле“, гласи в параграф 1:

„В съответствие с избора, направен от държавите членки, настоящата директива се прилага по отношение на:

- а) предприятия с персонал от минимум 50 служители във всяка една държава членка, или
- б) организации с персонал от минимум 20 служители във всяка държава членка.

Държавите членки определят методиката за изчисляване на прага по отношение на броя на наетите работници и служители“.

- 7 Член 4 от Директива 2002/14, озаглавен „Ред и условия за информиране и консултиране“, предвижда в параграф 1:

„В съответствие с принципите, залегнали в член 1, и без да засягат действащите разпоредби и/или практики, които облагодетелстват работниците и служителите, държавите членки определят реда и условията за упражняване на правото на информиране и консултиране на съответното ниво, съгласно настоящия член“.

- 8 Член 11 от Директива 2002/14 предвижда, че държавите членки следва да приемат необходимите закони, подзаконови и административни разпоредби, за да се съобразят със задълженията по тази директива преди 23 март 2005 г. или за да гарантират, че към тази дата социалните партньори ще въведат тези разпоредби, като тогава държавите членки са задължени да вземат всички необходими мерки, които да им предоставят възможност да гарантират по всяко време резултатите, наложени от посочената директива.

Френската правна уредба

- 9 Съгласно член L. 2312-1 от Code du travail избирането на представители на персонала е задължително за всички предприятия с най-малко единадесет работници или служители.
- 10 Когато предприятието или учреждението има петдесет или повече работници или служители, синдикалните организации определят по реда на членове L. 2142-1-1 и L. 2143-3 от този кодекс синдикален представител и съгласно член L. 2322-1 от посочения кодекс учредяват работнически съвет.

11 Член L 1111-2 от Code du travail гласи:

„С оглед на прилагането на разпоредбите на настоящия кодекс списъчният състав на заетите в предприятията лица се изчислява в съответствие със следните разпоредби:

- 1° Всички работници и служители, работещи на пълно работно време на безсрочни трудови договори, както и всички работници и служители на надомна работа се включват в списъчния състав на предприятието;
- 2° Работниците и служителите на срочни трудови договори, работниците и служителите, сключили договори за изпълнение на временни, сезонни или краткотрайни работи и дейности, както и работниците и служителите, поставени на разположение на работодателя от външно предприятие, които се намират в обектите на предприятието ползвател и работят в него поне от една година, както и нещатните работници и служители, изпратени от посредническа агенция за временна заетост, се вземат предвид при изчисляването на списъчния състав на заетите в предприятието пропорционално на времето, през което те са полагали труд за предходните дванадесет месеца. Когато обаче заместват отсъстващ работник или служител или работник или служител, действието на чийто трудов договор е спряно, работниците и служителите на срочни трудови договори, работниците и служителите на договори за временна работа и работниците и служителите, поставени на разположение на работодателя от външно предприятие, включително и временно наетите работници или служители, не се вземат предвид при изчисляването на списъчния състав на заетите в предприятието, включително поради отпуск по майчинство, отпуск за осиновяване на дете или за родителски отпуск за отглеждане на дете;
- 3° Работниците и служителите на непълно работно време, независимо от вида на трудовите им договори, се вземат предвид, като общият брой на работните часове съгласно трудовия им договор се раздели на установената в закона или в колективния трудов договор продължителност на труда“.

12 Член L 1111-3 от Code du travail предвижда:

„При изчисляването на списъчния състав на предприятието не се вземат предвид:

- 1° стажантите;
- 2° лицата, назначени с договор „initiative-emploi“, за периода на споразумението по член L 5134-66;
- 3° (отменен);
- 4° лицата, назначени с договор „accompagnement dans l'emploi“ в рамките на споразумението, посочено в член L 5134-19-1;
- 5° (отменен);
- 6° Лицата, назначени по договор за „professionnalisation“ — до края на предвидения в договора срок, когато той е срочен, или до края на дейността по professionnalisation, когато договорът е безсрочен.

Тези работници и служители обаче се вземат предвид при прилагането на законовите разпоредби, свързани с изчисляването на рисковете от трудови злополуки и професионални заболявания“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 13 AMS е сдружение, учредено по Закон за сдруженията от 1 юли 1901 г. Сдружението участва в създаването на механизмите за социално посредничество и предотвратяване на противообществените прояви в град Марсилия (Франция). Една от неговите задачи е и да допринася за професионалната интеграция на лицата, които са безработни или които срещат социални или професионални трудности в достъпа си до заетост. В това отношение AMS им предлага професионално обучение в областта на социалната медиация по индивидуален професионален проект.
- 14 На 4 юни 2010 г. Union départementale CGT des Bouches-du-Rhône определя г-н Laboubi за представител на създадената в рамките на AMS синдикална секция.
- 15 AMS оспорва това назначение. Сдружението счита, че доколкото неговият списъчен състав е от единадесет служители и работници и a fortiori — под петдесет щатни работници, то не е длъжно да въведе съгласно действащата национална правна уредба мерки за представителство на работниците като избирането на представител на персонала.
- 16 Всъщност, за да се определи дали в рамките на сдружението тези прагове от единадесет или от петдесет служители или работници са достигнати, според AMS при изчисляването на неговия списъчен състав следва, съгласно член L. 1111-3 от Code du travail, да се изключат стажантите, работниците, назначени с договор „initiative-emploi“ или по договор „accompagnement dans l'emploi“, както и работниците, назначени по договор за „professionnalisation“ (наричани по-нататък „работници, назначени по подпомагащи договори“).
- 17 Районният съд в Марсилия, сезиран от AMS с искане да се обяви за недействителен актът, с който г-н Laboubi е определен за представител на синдикалната секция на CGT, както и с насрещно искане от този синдикат да се разпорежи на AMS организирането на избори за представителни органи на неговия персонал, отправя приоритетен въпрос за конституционност до Cour de cassation във връзка с разпоредбите на член L. 1111-3 от Code du travail.
- 18 Cour de cassation отнася този въпрос пред Conseil constitutionnel. С решение от 29 април 2011 г. Conseil constitutionnel се произнася, че член L. 1111-3 от Code du travail е в съответствие с Конституцията.
- 19 Пред Tribunal d'instance de Marseille г-н Laboubi и Union locale des syndicats CGT des Quartiers Nord, към които доброволно се присъединяват Union départementale des Syndicats CGT des Bouches-du-Rhône и CGT, изтъкват, че разпоредбите на член L. 1111-3 от Code du travail обаче са в противоречие с правото на Съюза, както и с международните задължения на Френската република.
- 20 Произнасяйки се отново на 7 юли 2011 г., Tribunal d'instance de Marseille уважава тези доводи и отклонява прилагането на разпоредбите на член L. 1111-3 от Code du travail като несъответстващи на правото на Съюза. Така този съд потвърждава определянето на г-н Laboubi за представител на синдикалната секция, след като установява, че като не са направени въведените с член L. 1111-3 du Code de travail изключения, списъчният състав на разглежданото сдружение надхвърля в голяма степен прага от петдесет служители.
- 21 AMS подава касационна жалба пред Cour de cassation срещу това съдебно решение.

22 При тези обстоятелства Cour de cassation решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Може ли в съдебен спор между частноправни субекти да се направи позоваване на основното право на информиране и на консултиране на работниците, признато от член 27 от [Хартата] и уточнено от разпоредбите на Директива [2002/14], за да се провери съвместимостта на национална мярка за транспониране на [тази] директива?
- 2) При положителен отговор, трябва ли посочените разпоредби да се тълкуват в смисъл, че те не допускат национална правна норма, съгласно която при изчисляване на списъчния състав на предприятието по-конкретно за целите на определяне на законните прагове за създаване на представителни за персонала органи се изключват работниците, назначени [по] [подпомагащи] договори?“.

По преюдициалните въпроси

- 23 С тези преюдициални въпроси, които следва да бъдат разгледани заедно, запитващата юрисдикция иска да се установи по същество дали член 27 от Хартата, взет самостоятелно или във връзка с разпоредбите на Директива 2002/14, трябва да се тълкува в смисъл, че когато национална разпоредба за транспониране на тази директива, като член L. 1111-3 от Code du travail, е несъвместима с правото на Съюза, в съдебен спор между частноправни субекти може да се прави позоваване на този член от Хартата, за да се остави без приложение посочената национална разпоредба.
- 24 В това отношение, на първо място, следва да се изтъкне, че съгласно вече приетото от Съда, след като в член 2, буква г) от нея Директива 2002/14 определя кръга на лицата, които следва да бъдат взети предвид при изчисляването на списъчния състав на предприятието, държавите членки не могат да изключват от него определена категория лица, първоначално включена в този кръг (вж. Решение от 18 януари 2007 г. по дело Confédération générale du travail и др., C-385/05, Сборник, стр. I-611, точка 34).
- 25 Всъщност национална правна уредба като тази, която е предмет на главното производство, изключваща от изчисляването на списъчния състав на предприятието определена категория работници, води до освобождаване на някои работодатели от предвидените в Директива 2002/14 задължения и до лишаване на техните работници и служители от признатите с нея права. Вследствие на това тя може да изпразни от съдържание упоменатите права и така да лиши директивата от полезното ѝ действие (вж. Решение по дело Confédération générale du travail и др., посочено по-горе, точка 38).
- 26 Естествено, съгласно постоянната съдебна практика насърчаването на заетостта, изтъквано от френското правителство в главното производство, представлява легитимна цел на социалната политика и държавите членки разполагат при избора на мерките за осъществяване на целите на социалната им политика с широко право на преценка (вж. Решение по дело Confédération générale du travail и др., посочено по-горе, точка 28 и цитираната съдебна практика).
- 27 Същевременно обаче това право на преценка, с което държавите членки разполагат в областта на социалната политика, не може да доведе до изпразване от съдържание на прилагането на основен правен принцип на правото на Съюза или на разпоредба от него (вж. Решение по дело Confédération générale du travail и др., посочено по-горе, точка 29).
- 28 Едно тълкуване обаче на Директива 2002/14, съгласно което член 3, параграф 1 от нея допуска държавите членки да изключват от изчисляването на списъчния състав на предприятието определена категория работници с мотиви като изтъкваните от френското правителство в

главното производство, би било несъвместимо с член 11 от посочената директива, изискващ от държавите членки да приемат всички необходими разпоредби, които да им предоставят възможност да гарантират резултатите, налагани от Директива 2002/14, доколкото тя допуска посочените държави членки да се освободят от изпълнението на това произтичащо от правото на Съюза задължение за ясен и точен резултат (вж. Решение по дело *Confédération générale du travail* и др., посочено по-горе, точка 40 и цитираната съдебна практика).

- 29 С оглед на предходните съображения следва да се направи изводът, че член 3, параграф 1 от Директива 2002/14 не допуска национална правна норма като член L. 1111-3 от *Code du travail*, съгласно която при изчисляване на списъчния състав на предприятието за целите на определянето на законните прагове за създаване на представителни за персонала органи се изключват работниците, назначени по подпомагащи договори.
- 30 На второ място, следва да се обсъди дали Директива 2002/14, и по-специално член 3, параграф 1 от нея, отговаря на условията, за да породи директен ефект, и ако това е така, дали ответниците в главното производство могат да се позовават на него срещу AMS.
- 31 В това отношение е важно да се припомни, че съгласно постоянната практика на Съда във всички случаи, когато разпоредбите на дадена директива са безусловни и достатъчно точни по своето съдържание, частноправните субекти имат основание да се позоват на тях пред националните юрисдикции срещу държавата, когато тя не е транспонирала в срок директивата в националния правен ред или когато я е транспонирала неточно (вж. решение от 5 октомври 2004 г. по дело *Pfeiffer* и др., C-397/01-C-403/01, *Recueil*, стр. I-8835, точка 103 и цитираната съдебна практика).
- 32 В конкретния случай член 3, параграф 1 от Директива 2002/14 предвижда, че държавите членки са компетентни да определят методиката за изчисляване на прага по отношение на броя на наетите работници и служители.
- 33 Макар и член 3, параграф 1 от Директива 2002/14 да оставя на държавите членки определено право на преценка при приемането на необходимите мерки за прилагането на тази директива, това обстоятелство не засяга въпреки всичко точния и безусловен характер на предписаното в този член задължение да се вземат предвид всички работници и служители.
- 34 Всъщност Съдът вече е установил, както беше подчертано в точка 24 от настоящото съдебно решение, че след като Директива 2002/14 определя кръга на лицата, които следва да бъдат взети предвид във връзка с това изчисляване, държавите членки не могат да изключват от него определена категория лица, първоначално включена в този кръг. Ето защо, макар и посочената директива да не указва на държавите членки методиката, по която да се определят работниците и служителите, попадащи в приложното ѝ поле, при изчисляването на прага спрямо броя на заетите работници и служители тя все пак изисква вземането им предвид (вж. Решение по дело *Confédération générale du travail* и др., посочено по-горе, точка 34).
- 35 От постоянната съдебна практика по член 3, параграф 1 от Директива 2002/14 (вж. Решение по дело *Confédération générale du travail* и др., посочено по-горе, точка 40) следва, че тази разпоредба отговаря на всички необходими условия, за да породи директен ефект.
- 36 Следва обаче да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика дори ясна, точна и безусловна разпоредба на директива, чиято цел е да предостави права или да възложи задължения на частноправни субекти, не може да се прилага в рамките на спор, страни по който са единствено частноправни субекти (вж. Решение по дело *Pfeiffer* и др., посочено по-горе, точка 109 и Решение от 19 януари 2010 г. по дело *Kücükdeveci*, C-555/07, *Сборник*, стр. I-365, точка 46).

- 37 В това отношение в точка 13 от настоящото съдебно решение беше установено, че AMS е сдружение, учредено по частното право, независимо че то има и социална мисия. От това следва, че поради правната природа на AMS ответниците в главното производство не биха могли да се позоват срещу това сдружение на разпоредбите на Директива 2002/14 като такива (вж. в този смисъл Решение от 24 януари 2012 г. по дело *Dominguez*, C-282/10, точка 42).
- 38 Същевременно обаче Съдът е приел, че национална юрисдикция, която е сезирана със съдебен спор изключително между частноправни субекти, е длъжна при прилагането на вътрешноправните разпоредби, приети с цел транспониране на предвидени в директива задължения, да взема предвид вътрешноправните норми и да ги тълкува във възможно най-голяма степен в светлината както на текста, така и на целта на тази директива, за да постанови решение, съответстващо на преследваната от нея цел (вж. Решение от 4 юли 2006 г. по дело *Adeneler* и др., C-212/04, *Recueil*, стр. I-6057, точка 111, Решение по дело *Pfeiffer* и др., посочено по-горе, точка 119 и Решение по дело *Dominguez*, посочено по-горе, точка 27).
- 39 Съдът обаче е уточнил, че този принцип за съответстващо тълкуване на националното право има определени ограничения. Така задължението на националния съд да се позове на съдържанието на директива, когато той тълкува или прилага релевантните норми на вътрешното право, е ограничено от общите принципи на правото и не може да служи за основа на тълкуване *contra legem* на националното право (вж. Решение от 15 април 2008 г. по дело *Impact*, C-268/06, *Сборник*, стр. I-2483, точка 100 и Решение по дело *Dominguez*, посочено по-горе, точка 25).
- 40 В главното производство, видно от акта за отправяне на преюдициалното запитване, *Cour de cassation* счита, че е изправен пред такова ограничение, така че член L. 1111-3 от *Code du travail* не подлежи на тълкуване за съответствие с Директива 2002/14.
- 41 При тези обстоятелства следва да се провери, на трето място, дали положението в делото по главното производство е сходно с това по дело *Kücükdeveci*, посочено по-горе, така че да може да се направи позоваване на член 27 от Хартата, взет самостоятелно или във връзка с разпоредбите на Директива 2002/14, в съдебен спор между частноправни субекти, за да се отхвърли, ако случаят е такъв, националната разпоредба, която не е в съответствие с посочената директива.
- 42 По отношение на член 27 от Хартата като такъв следва най-напред да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика основните права, гарантирани в правния ред на Съюза, трябва да се прилагат във всички случаи, уреждани от правото на Съюза (вж. Решение от 26 февруари 2013 г. по дело *Åkerberg Fransson*, C-617/10, точка 19).
- 43 Така, щом като обсъжданата в главното производство национална правна уредба съставлява прилагане на Директива 2002/14, член 27 от Хартата намира приложение по делото в главното производство.
- 44 Също така следва да се изтъкне, че член 27 от Хартата, озаглавен „Право на информиране и консултиране на работниците в предприятието“, предвижда, че на работниците или на техните представители трябва да се гарантира, на различни равнища, информиране и консултиране в предвидените от правото на Съюза и от националните законодателства и практики случаи и условия.
- 45 Следователно от текста на член 27 от Хартата произтича ясно, че за да може този член да породи напълно своето действие, той следва да бъде уточнен в разпоредби на правото на Съюза или на националното право.

- 46 Всъщност забраната, предвидена в член 3, параграф 1 от Директива 2002/14, адресат на която са държавите членки, да се изключва от изчисляването на списъчния състав на предприятието определена категория работници, включени първоначално в кръга на лицата, които следва да се вземат предвид при това изчисляване, не може да бъде изведена като пряко приложима правна норма нито от текста на член 27 от Хартата, нито от разясненията относно посочения член.
- 47 Следва да се отбележи в това отношение, че обстоятелствата в делото по главното производство се отличават от тези, по които е постановено решение *Kücükdeveci*, посочено по-горе, доколкото обсъжданият по това дело принцип за недопускане на дискриминация въз основа на възраст, прогласен в член 21, параграф 1 от Хартата, е достатъчен сам по себе си, за да бъде източник на субективно право за частноправните субекти, на което може да има позоваване като такова.
- 48 Затова не може да има позоваване на член 27 от Хартата, взет самостоятелно, в съдебен спор като този в главното производство, за да се направи извод, че националната разпоредба, която не е в съответствие с Директива 2002/14, следва да се отхвърли.
- 49 Тази констатация не може да бъде оборена от позоваване на член 27 от Хартата във връзка с разпоредбите на Директива 2002/14, като се има предвид, че доколкото разпоредбата на този член, взета самостоятелно, не е достатъчна, за да бъде източник на право за частноправните субекти, противопоставимо като такова, не би могло да се подходи по различен начин и в хипотезата на подобно позоваване на този член във връзка с разпоредбите на директивата.
- 50 Увредената обаче от несъответствието на националното право с правото на Съюза страна би могла да се позове на съдебната практика, произтичаща от Решение от 19 ноември 1991 г. по дело *Francovich* и др. (C-6/90 и C-9/90, *Recueil*, стр. I-5357), за да получи евентуално обезщетение за претърпяната вреда (вж. Решение по дело *Dominguez*, посочено по-горе, точка 43).
- 51 От всичко изложено по-горе следва, че член 27 от Хартата, взет самостоятелно или във връзка с разпоредбите на Директива 2002/14, трябва да се тълкува в смисъл, че когато национална разпоредба за транспониране на тази директива, като член L. 1111-3 от *Code du travail*, е несъвместима с правото на Съюза, в съдебен спор между частноправни субекти не може да се прави позоваване на този член от Хартата, за да се остави без приложение посочената национална разпоредба.

По съдебните разноски

- 52 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

Член 27 от Хартата на основните права на Европейския съюз, взет самостоятелно или във връзка с разпоредбите на Директива 2002/14/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 март 2002 година за създаване на обща рамка за информиране и консултиране на работниците и служителите в Европейската общност, трябва да се тълкува в смисъл, че когато национална разпоредба за транспониране на тази директива, като член L. 1111-3 от френския *Code du travail*, е несъвместима с правото на Съюза, в съдебен спор между частноправни субекти не може да се прави позоваване на този член от Хартата, за да се остави без приложение посочената национална разпоредба.

Подписи